

dr. sc. Joško Petković*
Silvija Batoš, prof.**

ISSN 0469-6255
(243-246)

IN MEMORIAM

SJEĆANJE NA GUSTAVE RATHEA
(8. 8. 1921. – 23. 5. 2007.)

REMEMBERING GUSTAVE RATHE
(8. 8. 1921 – 23. 5. 2007)

**** Zbogom, Gustave Rathe,**
Zbogom ti kažu svi oni koje si dirnuo svojim pisanjem.
Kamo te ovo putovanje sada vodi?
Ovaj put otplovio si brodom zvanim Vječnost, svome djeđu u susret.
KUDA GOD PLOVIŠ, ZAUVIJEK OSTAJEŠ POVEZAN S NAMA PREKO BARKA STEFANO.
Svojom dobrotom, hrabrošću i ljubavlju prema životu obgrlio si čitav svijet.
Uvijek ćemo te se rado sjećati.

Farewell Gustave Rathe,
Farewell from all those that you have touched with your writing.
Where will your journey lead you now?
This time, you have sailed away to meet your grandfather on the ship called the Eternity.
WHEREVER YOU SAIL WE WILL BE TIED TOGETHER WITH YOUR BARQUE STEFANO FOREVER.
Your kindness, courage and love of life, now extended all around the world.
You will be remembered fondly, always.

Gustavov život i knjiga
dirnuli su i dr.sc. Vedrana Jelavića, koji je dan
prije nego što nas je zauvijek napustio, prihvatio suradnju sa znanstvenicima iz Australije vezanu
za slučaj Stefano.
„Pročitao sam je prošloga ljeta na Šunju, u jednome dahu, ne okupavši se... Sjajna knjiga, još sjajniji ljudi.“

Vedran Jelavić, 4. 10. 2007.

Zato, isti ovaj Zbogom sad upućujemo i našem Vedranu.

* dr. sc. Joško Petković, President, Australian Screen Production Education and Research Association (ASPERA) Director, National Academy of Screen and Sound (NASS) Division of Arts, MCC, Research Centre Murdoch University

** Silvija Batoš, prof., Sveučilište u Dubrovniku

Slika 1. Gustave Rathe
Figure 1. Gustave Rathe

Priča o havariji *Stefano* nadahnjivala je mnoge lokalne i međunarodne pisce godinama, ali ni jednoga tako snažno kao Mihova unuka Gustava Rathea, koji će se možda najduže pamtiti kao autor knjige *Brodolom barka Stefano kod rta North West Cape u Australiji, godine 1875.* (1.) U toj knjizi Gustave piše vrlo uvjerljivo i iskreno o svom najdražem i jedinom djedu, opisujući posljedice *Stefanova* brodoloma. Zato se ne može pisati o životu Gustavea bez priče o *Stefanu* i iskustvu njegova djeda na opustjelim obalama sjeverozapadne Australije.

Ratheov djed Miho Bačić rodio se u Dubrovniku 1859. Ukrcao se kao kadet na sudbonosno putovanje barka *Stefano*, kao mladić od samo 15 godina. Njegova neobična sudbina počela se odvijati potkraj listopada 1875. kad se *Stefano* približio australskoj obali na svojoj ruti od Cardiffa prema Hong Kongu s teretom ugljena. Posadu je činilo sedamnaest snažnih mladih ljudi, uglavnom Hrvata - Dalmatinaca, mladića i dječaka, od kojih je najstariji bio zapovjednik, 26 godina.

Stefano se nasukao na opustjelom koraljnom grebenu sjeverozapadne australske obale 27. listopada 1875. Samo su se desetorica članova njegove posade uspjela domoći obale, bojeći se stalno napada kanibala. Do kraja siječnja 1876. jedini su Miho Bačić i Ivan Jurić (20 godina) još bili živi, oba u vrlo teškom stanju, gledajući smrti u oči. I tada, u

Slika 2. Kadet Miho Baccich, 16 godina
Snimio: Gustave Rathe

Figure 2. Cadet Miho Baccich, age 16
Photo: Gustave Rathe

Tako počinje, nedvojbeno, jedna od najupečatljivijih priča, ikada napisanih o urođenicima Australije. Iduća tri mjeseca, pripadnici Baijungu i Jinigudira plemena njegovali su i zdravstveno oporavljali ta dva brodolomca. U pravom trenutku, Aboridžini su odveli dvojicu preživjelih prema vrhu sjeverozapadnog Rta, gdje ih je 18. travnja 1876. kapetan

Charles Tuckey iz Manduraha pronašao i pomogao im oporaviti se. Doplovio je svojim kuterom *Jessie* (danas na zavjetnoj slici), kojim je pošao u lov na bisere.

Slika 3. Kuter Jessie pri spašavanju brodolomaca, Ivanković, Gospa od Milosrđa, Dubrovnik

Figure 3. The Rescue Scene with the Cutter Jessie Painting: Ivanković – Church of Our Lady of Mercy Museum, Dubrovnik

Oko šest mjeseci nakon havarije, dva brodolomca sa *Stefana* pojavila su se u mjestu Fremantle i uzbudili su javnost

zapadne Australije. Lokalne su novine izvještavale o njihovoj nezgodi, koja je dramatzirana tijekom prikupljanja novčanih sredstava.

Slika 4. Kapetan Vincent (Vicko Vuković) s obitelji
Snimio: Gustave Rathe
Figure 4. Captain Vincent (Vicko Vuković) and family
Photo: Gustave Rathe

U Fremantleu ih je pronašao Vicko Vuković, imućni Dalmatinac, podrijetlom s otoka Šipana, koji se želio pobrinuti za njih. Bio je poznat kao kapetan John Vincent.

Poslije je kolonijalna vlada zamolila dvojicu preživjelih da posjete starosjedička plemena i daruju svoje spasitelje. Nije teško predočiti kako je u sreći protekao taj ponovni susret. Moguće je zamisliti vrlo pozitivne odnose Europljana i urođenika Australaca u tom trenutku, sasvim drugačije, ili čak suprotne, od očekivanih.

Ovaj bi se događaj vjerojatno zaboravio da nije bilo činjenica pobližeženih do najsitnijih detalja u rukopisu od oko 276 stranica. Za to je osobito zaslužan Miho Bačić, koji je sve događaje bilježio, te krajem 1876. završio rukopis uz asistenciju kanonika Stjepana Skure iz Dubrovnika i drugoga preživjelog sa *Stefana* Ivana Jurića. (2.)

Oduvijek su postojale samo dvije kopije ovoga rukopisa. Jednu je čuvao Miho Bačić, dok se druga nalazila u Rijeci kod njegova strica Nikole Bačića, vlasnika *Stefana*. Miho Bačić preselio se iz Dubrovnika u New Orleans, SAD, 1880. godine, uzveši svoj rukopis sa sobom.

Taj rukopis pisan je talijanskim jezikom, koji je tada bio *lingua franca* i tek ga je Mihova žena Angelina Bačić (Cietcovich) u Americi, 1920. godine, prevela na engleski. U to vrijeme Miho je bio dobroga zdravlja, živeći u New Orleansu s Angelinom i njihovom velikom obitelji od sedmero djece, šest kćeri i jednoga sina. (3.) Svako je dijete pravovremeno dobivalo kopiju prevedenoga rukopisa, pa je tako priča postajala dio obiteljske tradicije.

Tek nakon objavljivanja ove knjige 1990. godine, šira je javnost bila upoznata s ovim osobnim rukopisima. U toj slavnoj pripovijesti o brodolomu, pisac dosljedno prati radnju iz rukopisa svoga djeda. Zato, kao i zbog privrženog tona Ratheove naracije, ova je knjiga postala javni prikaz životne priče njegova djeda, kojoj popularnost proizlazi iz same činjenice da se može sada čitati na nekoliko jezika. (4.) Knjigu su najtoplije primili nasljednici starosjedilačkih plemena Baijungu i Jinigudira, silno želeći da se ta priča nadaleko pročuje. Milostiv ton koji se izljevao iz djela, nadahnua je mnoge druge umjetnike, te su taj događaj pretočili u nove knjige, filmove, drame, slike i predstave pantomime.

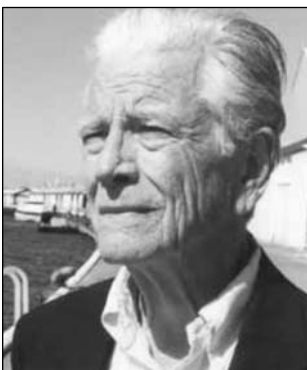
Slika 5. Obitelj Bačić, New Orelans, 1918.; Euxenia, Ratheova majka, lijevo.

Snimio: Gustave Rathe

Figure 5. The Baccich family in New Orelans, 1918. Euxenia, Gustave's mother, is standing left.

Photo: Gustave Rathe

Ovo djelo nadahnulo je i pisca ovoga članka, pa se zainteresirao za brodolom barka *Stefano*, postavši, krajem 1990-ih, jedan od suosnivača Povelje prijateljstva između grada Fremantle u zapadnoj Australiji i otoka Korčule - otoka s kojega potječe obitelji Bačić. (5.) U to vrijeme silno sam želio proučiti život njegova djeda, te otkriti kako se kod

Slika 6. Gustave Rathe, Fremantle, 1998.

Figure 6. Gustave Rathe in Fremantle in 1998.

U Fremantleu je zanimanje za slučaj *Stefano* ponovno porastao u travnju 1997., kad su znanstvenici WA pomorskog Muzeja pronašli ostatke potopljenoga barka

Stefano, gotovo na približno istomu mjestu koje je opisano u rukopisu. U studenom 1997. Gustave je sa svojim sinom Paulom došao u Fremantle pregledati neke od ostataka, donesene s podmorske lokacije na kojoj je pronađen *Stefano*.

Slika 7. Gustave Rathe, u sredini, njegov sin Paul pručava zvono sa Stefanea u Zapadnoaustralskom pomorskom muzeju, Fremantle, 1998.; Mike McCarthy, lijevo, i Joško Petković, desno.

Snimio: Brian Richards

Figure 7. Gustave Rathe (centre) with his son Paul examining the Stefano bell in the WA Maritime Museum, Fremantle, 1998. Others are Mike McCarthy (left) and Joško Petković (right)

Photo: Brian Richards

Tijekom Gustaveova posjeta Fremantleu zabilježio sam svoje prve intervju s njim. Zdravlje mu je već bilo narušeno, te sam se prije našega sastanka brinuo da se intervju neće moći dobro obaviti i da se Gustave neće sjetiti ni važnih datuma ni detalja. Moje bojazni su se pokazale sasvim neopravdane. Čim je Gustave počeo pričati o životu svoga djeda, njegovo krhko držanje se promijenilo. Izraz lica postao mu je življi, a riječi su mu tekle glatko i povjerljivo, bez zastajkivanja, savršeno odmjerene. Iskaz koji je dao nije trebalo kratiti, ni ispravljati. Naposljetku, odlučio sam ostaviti intervju više-manje kao što sam ga i zabilježio - bez ijednoga ispravka.

Često sam se čudio što je, u ovoj prigodi, uzrokovalo njegovo tako sigurno pripovijedanje. Pretpostavljam da je došlo do stapanja dvaju glasova – onoga unukova s djedovim, a to je cijeloj priči dalo novu notu, koja se iskazala u produhovljenom obliku, prelazeći ovozemaljske granice. Dok je Gustave govorio, nisi se mogao oteti dojmu da njegov glas potječe iz nekoga drugoga vremena i s drugoga mjesta. Izgledalo je kao da se pripovijedanje prenosi s jednog autora na drugoga, s djeda na unuka.

Kad sam se ponovno susreo s njim u Keswicku, Virginia, 2000. godine, zdravlje mu se bilo pogoršalo. Ali opet sam doživio isto; čim je počeo pričati životnu priču svoga djeda, vratila mu se živost, kao da ga je sama ta priča oživljavala. Ta obnavljajuća promjena ostavila je na mene trajan dojam i nadahnula me je kako bih kreirao oblik, naslov i zaključak za svoju prvu videoprodukciju o brodolomu *Stefano*.

Rezultat toga rada pojavio se 2001. godine u obliku videotriptiha na tri ekrana. Dobio je naslov *Uskrsnuće barka Stefano*. U njemu Gustave, sada stari autor, priča kako je došao na ideju napisati knjigu. Kraj toga triptiha počinje novim početkom: Gustaveov mladi sin čita prvi odlomak očeve knjige, riječima svoga pradjeda, Miha Bačića, kao

mladića. Čitanje počinje opisom i ambijentom koji su poznati mnogim dalmatinskim pomorskim obiteljima:

„Majka mi je bila previše vedro raspoložena. Pretpostavljam sam da je zapravo tužna, premda nije bilo razloga za to. U obitelji je i s jedne i s druge strane već bilo mnogo pomorskih kapetana. Njezin svekar, kojeg je dobro poznavala, bio je Antun Bačetić. Bio je s Korčule, otoka samo 40 milja udaljenog od Dubrovnika, zavičaja mnogih svjetskih putnika, uključujući (kako tamo kažu) i Marca Pola.“

Mihov prikaz preživljavanja na opustjelim obalama Australije postao je sjajna pripovijest koju priča njegov unuk Gustave Rathe. Ona će živjeti zajedno s duhom svih onih koji su pridonijeli njezinu nastanku. Danas nam je poznata kao priča mladoga čovjeka koji je oputovao na kraj svijeta kako bi postao svjedok smrti svojih 15 suputnika. Njegova izdržljivost bila je testirana do samih granica, i potom prešla sve granice, nadvladavši samu sebe. I on sam je također trebao umrijeti. Ali to se nije dogodilo. Spasio se i vratio živ u svoju zemlju zahvaljujući velikodušnosti urođenika iz Australije. Miho se vratio u Dubrovnik, navodno na obljetnicu havarije. Morao je ponovno uskrsnuti pred Dubrovčanima, za koje je već bio pokojni. U takvim okolnostima odgovaralo mu je postati kapetanom na *Uskrsnuću*, barku svoga strica Nikole Bačića, sagrađenomu kako bi ga sjećao na povratak u život. U New Orleansu je Miho opet uskrsnuo, sasvim je napustio more i započeo nov život kao suprug i otac, da bi preko priče u knjizi svoga unuka, doživio još jedno uskrsnuće. Nekako je kroz ova višestruka uskrsnuća i sama pripovijest postala nešto više od jednostavne priče o brodolomu.

Često se govori da oni koji dožive bliski susret sa smrću poslije postaju zahvalniji za svoj život. Čitajući Mihov zapis i Gustaveovu knjigu lako se uvjeriti kako se isto dogodilo s oba pisca. Glas koji pronosi ova knjiga, glas je velikodušnosti prema svemu i svakome živome. To je za mene realno značenje knjige i Mihove priče. To je ono što čovjeka osvaja dok osluškuje njihove stapajuće glasove. Tek suočeni sa smrću, muškarac i žena pronalaze veličinu i velikodušnost duha.

Ljudska priroda suočena sa smrću iskazat će samu sebe u svom totalnom optimizmu, nikad spremnija preporoditi se iznova u život. To nam je urođeno. Uzrok je to zašto se sjećamo onih koji čine dobra djela. Tako nam se otkriva, iznad svega, tko smo i što nas tjera naprijed.

Poruka smrti, uskrsnuće, kao i rođenje ljudima urođene velikodušnosti istovremeno su se dojmljivo događali u

Ratheovu životu. Dvije Mihove kćeri rodile su se na obljetnicu brodoloma *Stefano*. Prva je bila Euxenia Bačić, Gustaveova majka. Podrijetlo njezina neobičnog imena imalo je posebnu svrhu. Ime Euxenia izvedeno je iz grčkog naziva za Crno more, a kad more postaje "crno", dobro je poznato onim mnogim dalmatinskim obiteljima kojima se sinovi nikad nisu vratili sa svojih dalekih, nedovršenih putovanja. Unatoč toj konotaciji smrti, glavno značenje riječi Euxenia je gostoprimstvo, što doslovno znači „visoko poštovanje prema strancu“ (*eu-xenos*). U svojoj knjizi Rathe pojašnjava zašto je njegova majka dobila to ime - da ih stalno podsjeća na srdačnu skrb onih ljudi iz daleke Australije koji su spasili život njezinu suprugu i ocu njihove djece. (6.)

Gustave je pokopan u New Orleansu, Nantucketu, SAD, ali njegov duh, kao i duh njegova djeda, živjet će u njihovim riječima i našim sjećanjima.

Bilješke i literatura

Notes and references

1. Gustave Rathe, *The Wreck of the Barque Stefano Off the North West Coast of Australian in 1875*, Western Australia, Hesperian Press, 1990
2. M. Baccich, and S. Skurla, *I Naufraghi del Bark Austro-Ungarico Stefano alla Costa Nord-Ovest dell Australia*. Completed in 1876 but unpublished. Translated by Angelina Baccich in 1920 and edited by Josko Petkovic in 2007. Published in IM e-journal in 2007 at the following web address: http://nass.murdoch.edu.au/docs/Stefano_Editorial.pdf
3. Angelina died in 1925 while Miho went on to live for another 10 years. He died in 1935 aged 76. His descendants are many and number in the hundreds.
4. Rathe's book has been printed in the USA, Germany, Australia, Croatia and Spain, and in English, Spanish, Catalan, German and Croatian along with the original in Italian.
5. It turns out that Fremantle has a surprisingly large number of residents from the Dalmatian region of Croatia and from the Island of Korcula in particular. In the 2007 Perth *White Pages* phone directory there are 36 Baccich related names listed.
6. G. Rathe, *ibid*, p. 107

Rukopis primljen: 5. 10. 2007.